

(*Ne draga pa varčna oljenka.*) Varčno oljenko ali lampico si vsak človek lahko sam naredi. Naj vzame kupico ali kozarček (iz kakoršnega se žganje pije), napolne naj ga na pol z mokrim peskom, in na pesek naj vlije loja ali ribje masti ali olja do verha; v sredo naj vtakne lesen klinček, debel kakor peró, kterege je prej z volno ali predivom bil ovil. 4 loti masti gorijo po takem 7 ur.

Nasvèt višje slovnice sodnije.

Ko sem nedavno glasovito in zanimivo „abecedno vojsko“ leta 1833 prebral, se mi je vsililo uprašanje: čigava je prava? ali prav za prav: kaj so možje s toliko potrato učenosti dognali in dogotovili? — Spet se je zagnala v „Novicah“ kaj imenitna in hvale vredna slovniska pravda in verli in veljavni pravdosredniki jo podpirajo. Z veseljem prebiram in nasledujem bistroumne dokazovanja, pa tudi tu mi na misel pride uprašati po veljavnem sodniku, kterege modri in pravični razsodbi se bote podvergle stranki in občinstvo. Očividno je, da vspéh taci slovniskih razsedovanj mora djansk biti; njih namen je namreč najti gotovo stanovitno pravilo v podlago čistega in dobrega pisanja, v tem ko se pri družih znanstvenih preiskovanjih, postavimo, zgodovinskih, morebiti le gola resnica išče brez posebnih ali saj ne tako očitnih djanskih nasledkov. Dvom buditi, staro zametovati, novo postavljati — ni zadosti, treba je tudi, da se ga vsi poprimejo. Večina bravev ne zna iz dveh, treh ali več dolgih učenih sostavkov posneti pravila; izmed bolj učenih pa bodo eni za tim, drugi za unim potegnili in zmešnjava bo zmiraj večja, akosi bo vsakdo sam pravila koval in posnemal. Tega mi ni treba na široko dokazovati; zavernem bravece na nar novejše spise in v njih različno rabo v in u, š in šč, l in lj itd. Večkrat nam pridejo knjige v roke, sicer polne zernja in soka, pa kaj, ko moramo v vsaki versti slovnice pravilnosti pogreševati! Marsikteri, ki želi slovniske temeljitosti, saj mora obupati pri vednem majanji in mučni negotovosti sedanji.

Po ojstri doslednosti gotovost, stanovitnost in temeljitost doseči: to mora biti naloga naših jezikoslovcov in slovnicearjev, ki naj bi jo, berž ko je mogoče, spolnili. Kaj bi bilo tedaj, ko bi se iz učenih sostavila pooblastena komisija, ktera naj bi vse slovniske zadeve razsojevala in razreševala? Uterdilo naj bi se nar popred, kar se še maja, in kolikorkrat bi se v kterem koli listu kaka pravda zagnala, naj bi ona vse „pro“ ali „contra“ na svoje rešeto djala, dobro pretresla in saj začasno občeveljavno pravilo postavila, po kterem naj bi se vsakteri ravnal, kdor kaj piše. S tem njenim izrekom pa bi se ne zaklenile vrata daljnim preiskavam in pravilo bi imelo svojo vezivno moč, dokler bi nam kdo kaj boljšega ne skazal, kar bi sopet komisija morala še le poterditi in posvetiti, potem ko bi uno overgla. Menim, da tako ravnanje bi se ne moglo samovlastno „oktroiranje“ imenovati. Kakor smo se že skoraj zedinili v starih ali, kakor drugi pravijo, v novih oblikah, ravno tako mislim, da bi potem ne bilo težko v vsem do zadnje čerke doseči zaželjene edinosti. Se vé, da bi morale razne narečja posamnih slovenskih kotov svoje posebnosti občnemu jeziku darovati in svojo čast iskati v čisti edini slovenščini. V izgled naj nam služi Goriško, ktero, dasiravno marsikako zernice v sebi hranuje*), vendar je vselej prikimalo k vsemu, kar se je v Ljubljani, Celovcu ali na Dunaji na dan spravilo. Ako se ne motim, so tudi Francozi in Italijani (accademia della Crusca) svojima jezikoma po taki poti veljavo pridobili,

*) Memogredé opomnim, da raba sedanjega časa glagolov „doversivnih“ v pomenu prihodnjega, je pri nas okoli Gorice tako v navadi, da, ako bi kdo rekel, postavimo, „bom prišel“, „ne bom pozabil“, namesto „pridem“, „ne pozabim“, bi se slehernemu zdelo to čudno in prisiljeno govorjenje. Pis.

bili, ki jo zdaj vés svet spozna in čisla. Kar svetvam, ni tudi nič posebnega; imamo menda dovolj mož, na ktere se smemo s ponosom ozirati, mož priznane veljave. Ti naj se tedaj združijo, naj se ustmeno ali pismeno posvetujejo in v vsaki, slovenščino zadevajoči zadevi svoje preudarjeno mnenje slovesno izrečejo, mi pa jim — zaupajmo! Mislim, da vendar bo bolj lahko pet ali k večem deset glav pod en klobuk spraviti, kot kakih sto ali dve sto. Vsaka dognana slovniska resnica pa bi se morala natančno, s kratko pa jasno besedo v članke spraviti in to bi bila doklada slovnice našim.

Slovinci prevdarite. Brez terdne podlage, brez občeveljavne slovnice, ktera mora biti pisatelju zakonik, naše slovstvo ne bode cvelo. Dajte zdaj še tem učenim možem ime in — „višja slovnica sodnija“ (akademija) je ustanovljena.

A. M—č.

Tihe želje in še en nadležen svèt za nameček družtvu sv. Mohora.

Perva iskrena želja moja in gotovo vsih rodoljubov je, da bi družtveni odbor svojim udom živo na serce položil: naj bi ljudstvo prav pridno soznajali s knjigami, ki jih sl. družtvo izdaja, da bi se tako njegov blagi namen čedalje bolj in obsirniše spolnoval v korist in blagor naroda slovenskega.

Druga želja — pa skoraj si je na glas ne upam povedati, pa vendar, ker ni samo iz moje domišljije, še manj pa iz slabega namena, jo bom izustil — druga želja vsih, s kterimi sem imel priložnost o tem govoriti, pa je, da bi bile vse družtvine knjige v čistejši slovenščini pisane, da bi je namreč ne zavijal vsak pisatelj po narečji svojega kraja. Večkrat so mi bile že knjige naj lepšega zapopadka ravno zavolj tega neprebrane nazaj prinesene. Ko sem nekoga enkrat prašal: je li so mu bile vseč? mi brez ovinokov reče, da zunaj njega jih nobeden njegovih ni mogel hrati*), in smejljaje še pristavi: lepe so sicer, samo preveč „oj-ov“ in „koj-ov“ je noter.

Spremen na priliko: a v e, u v o itd. res včasih stavek prav neumeven dela, zlasti za priprostega kmetiča. Pa tudi meni se je že naključilo, da sem mogel dvakrat stavek brati. Tako ni zdavnej kar sem nekje bral: „koje so grozno močili“ in se nisem prec spomnil, da pomeni: „ktere so grozno mučili“. Močiti in mučiti, odmakniti in odmekniti itd. pri nas vse kaj družega pomenja. Obljubim, da bi priprost čitatelj „močenik“ brez pomislika „močnik“ bral. Tudi kar lepoglasje zadeva, bi jez mislil (pa nikomur nočem svojih misel siliti), da veliko prijetniše je slišati: „Jezus je šel s svojo božjo materjo Marijo v Jeruzalem“, kakor: „Jezus je šel s svojo božjo materjo Marijoj . . .“

Edinost povsod lepa čednost bi tudi tukaj ne bila od več. Prav neprijetno je dostikrat slišati: „Te bukve niso za nas pisane“; pa zraven je tudi škodljivo, ker se (kar iz skušnje govorim) dostikrat naj lepše knjige edino s tem izgovorom na stran devajo. V bukvah, ki so v občni prid namenjene, gotovo ne more in ne smé vsak svojega narečja iskati; če pa v vsaki nahajamo edinega, kteri se po vsih knjigah, ko vés ljubezni vije, se menda tudi nobeden ne more in ne smé pritožiti. Naj bi tedaj slovenskim pisateljem za občnost in prihodnost enmalo bolj mar bilo, — naj bi se ne poznalo prec na prvi strani, da so bukve v Ljubljani, Celovcu ali Gorici tiskane. Pri Nemcih so knjige vse edine pisave, naj pridejo na svetlo na Dunaji, v Monakovem ali Berolinu, dasiravno ima tudi po Nemškem vsaka deželica svoje narečje, kakor so „Novice“ enkrat v izgledih prav jasno do-

*) Dosti dosti pa imamo tudi taci čitateljev, ki čistega slovenskega jezika ne razumejo in le hočejo, naj se jim „bukve drukajo v njih šprahi“. Indicit in Scyllam, qui vult evitare Charybidim. Vred.